

สึนามิ : มนุษยธรรมท่ามกลางวิกฤติ

ปิยนาด บุนนาค

ภาคีสมาชิก สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง

ราชบัณฑิตยสถาน

คำสำคัญ : สึนามิ, มนุษยธรรม, วิกฤติ

วันอาทิตย์ที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ (ค.ศ. ๒๐๐๔) เป็นวันหนึ่งที่ชาวโลกต้องพบกับความตระหนกตกใจ ซึ่งตามมาด้วยความโศกสลดเศร้าเสียใจ และเห็นใจผู้ที่ได้รับความสูญเสีย โดยอาจเป็นชีวิตของตนเอง หรือชีวิตของผู้เป็นที่รัก ทรัพย์สินทั้งที่เป็นเงินเป็นทอง อาคารบ้านเรือน ตลอดจนจนหน้าที่การงานและเครื่องมือในการประกอบอาชีพ ด้วยมหันตภัยคลื่นสึนามิที่พัดถล่มชายฝั่งประเทศต่าง ๆ แถบมหาสมุทรอินเดีย โดยเริ่มจากเกาะสุมาตราในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่ได้รับความเสียหายมากที่สุดทั้งในด้านการสูญเสียชีวิตของผู้คนและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ก็ได้แก่ ศรีลังกา มัลดีฟส์ อินเดีย และไทย

สึนามิ (Tsunami) เป็นภาษาญี่ปุ่น แปลว่า “คลื่นท่าเรือ” (Harbour Wave) สึนามิส่วนใหญ่ เกิดจากการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกใต้ทะเลอย่างฉับพลัน อาจเป็นการเกิดแผ่นดินถล่มยุบตัวลง

หรือเปลือกโลกถูกดันขึ้นหรือยุบตัวลง ทำให้น้ำทะเลปริมาตรมหาศาลถูกดันขึ้นหรือทรุดตัวลงอย่างฉับพลัน มีพลังงานจำนวนมากมหาศาลถ่ายเทไป ทำให้เกิดการเคลื่อนตัวของน้ำทะเลเป็นคลื่นสึนามิ ซึ่งจะดูไม่แตกต่างจากคลื่นทั่ว ๆ ไป จึงไม่สามารถสังเกตได้ด้วยวิธีปกติ แม้แต่คนบนเรือเหนือทะเลลึกที่คลื่นสึนามิเคลื่อนผ่านใต้ท้องเรือไปก็จะไม่รู้สึกอะไร เพราะคลื่นนี้สูงจากระดับน้ำทะเลปกติเพียงไม่กี่ฟุตเท่านั้น

นอกจากนี้ สึนามิยังเกิดได้จากการมีแผ่นดินถล่มใต้ทะเล หรือไถลฝั่งที่ทำให้มวลของดินและหิน ไปเคลื่อนย้ายแทนที่มวลน้ำทะเลหรือภูเขาไฟระเบิดไถลทะเล ส่งผลให้มีการสาดดินหินลงน้ำ จนเกิดเป็นคลื่นสึนามิ ดังเช่นการระเบิดของภูเขาไฟกรากะตัว ใน พ.ศ. ๒๔๒๖ (ค.ศ. ๑๘๘๓) ซึ่งส่งคลื่นสึนามิออกไปทำลายล้างชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนในทวีปเอเชีย มีจำนวนผู้ตาย ประมาณ ๓๖,๐๐๐ คน ดังนั้น

อาจสรุปได้ว่า สึนามิจะเกิดขึ้นเมื่อน้ำทะเลในปริมาตรมหาศาลถูกผลักดันให้เคลื่อนออกจากตำแหน่งเดิมอย่างฉับพลันกะทันหันชั่วพริบตาด้วยพลังงานมหาศาล น้ำทะเลก็จะกระจายตัวออกเป็นคลื่นสึนามิ ที่เมื่อไปถึงฝั่งใด ความพินาศสูญเสียก็จะตามมาอย่างตั้งตัวไม่ติด

คลื่นสึนามิครั้งรุนแรงที่เกิดขึ้นในอดีตช่วงร่วมสมัย ได้แก่

พ.ศ. ๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐) แผ่นดินไหวเป็นชุดที่เกิดขึ้นในประเทศชิลี ทำให้เกิดคลื่นยักษ์ความเร็ว ๗๕๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมงไปขึ้นชายฝั่งญี่ปุ่น ซึ่งอยู่อีกด้านหนึ่งของมหาสมุทรแปซิฟิก ทำให้มีผู้เสียชีวิตหลายร้อยคน

พ.ศ. ๒๕๑๓ (ค.ศ. ๑๙๗๐) พายุไซโคลนและกระแสน้ำจากทะเลกระหน่ำชายฝั่งบังกลาเทศ มีผู้เสียชีวิตสูงถึง ๓๐๐,๐๐๐ คน

เวลา ๐๓.๔๘ น. ของวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ (ค.ศ. ๑๙๗๖)

แผ่นดินไหวสะเทือนเมืองถึงซานมณฑลเหอเป่ย์ ยอดจำนวนผู้เสียชีวิตจากการเปิดเผยของทางการจีนคือ ๒๕๒,๐๐๐ คน แต่ผู้เชี่ยวชาญชาติตะวันตกระบุว่าตัวเลขจริงน่าจะอยู่ที่ประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ คน

เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕ (ค.ศ. ๑๙๙๒) คลื่นสึนามิทำลายบ้านเรือนของประชาชนราว ๑๓ ล้านคน ซึ่งพำนักอาศัยตามชายฝั่งประเทศนิการากัว

อีก ๒ เดือนต่อมา ชาวบ้านในเกาะบาหลิ ประเทศอินโดนีเซีย ก็ถูกพัดกวาดตกระลอกจากคลื่นสึนามิ มีคนตายหลายพันคน

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ (ค.ศ. ๑๙๙๘) แผ่นดินไหว ๒ ครั้งที่วัดความรุนแรงได้ถึงระดับ ๗ ตามมาตราริกเตอร์ ก่อให้เกิดคลื่นยักษ์สูง ๑๐ เมตร ถล่มใส่เขตชายฝั่งตอนเหนือของปาปัว-นิวกินี ทำให้หมู่บ้านถูกกวาดเรียบ ๗ หมู่บ้าน และมีผู้เสียชีวิต ๒,๑๒๓ คน

ส่วนในประเทศไทย มีบันทึกเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นสึนามิ คือ บันทึกส่วนตัวของพระยาหาญกลางสมุทร (บุญมี พันธุมนาวิน) ผู้เป็นหนึ่งในนักเรียนนายเรือรุ่นแรก ๆ และเป็นลูกศิษย์ของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ภายหลังมีการนำบันทึกนี้มาพิมพ์รวมไว้ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของท่านชื่อ **อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือตรี พระยาหาญกลางสมุทร (บุญมี พันธุมนาวิน)** เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗

ในครั้งนั้น คือ ราว พ.ศ. ๒๔๕๐ (ค.ศ. ๑๙๐๗) กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงนำนักเรียนนายเรือลงเรือมกุฎราชกุมาร ออกฝึกภาคทางทะเล อันเป็นการ “อวดธง” ยังต่างประเทศ ครั้งแรกของนักเรียนนายเรือชาวสยาม วันหนึ่งขณะกำลังแล่นอยู่ในน่านน้ำแถวช่องเรียว (Rhio Straits-ปลายแหลมมลายู ระหว่างเกาะสุมาตรา/เกาะชวา) พระยาหาญกลางสมุทร ซึ่งขณะนั้นเป็นนักเรียนนายเรือ บันทึกไว้ว่า

วันนั้นยืนอยู่บนสะพานเดินเรือตรวจทางเรือและระวางเรือโดยปกติอยู่ได้แลเห็นคลื่นคะนองเป็นลูกใหญ่มาแต่ไกล นึกในใจว่านอกทางเรือออกไปคลื่นช่างใหญ่จริง เรือเราจำเพาะโชคดี มาแล่นในช่องนี้ แต่แล้วเจ้าคลื่นใหญ่นั้นซัดเข้าใกล้มาทางเรือเราทุกที พออีกสักพักเดียวก็ซัดมาถึงเรือ ดีข้างโครมคราม ทำเอาเรือเอียงตะแคงไปมาทีเดียว

เวลานั้น เสด็จในกรมฯ ประทับอยู่ที่ท้ายเรือ รีบเสด็จขึ้นมาบนสะพานพระองค์ทรงให้เปลี่ยนเข็มเบนหัวเรือสู่คลื่นเล็กน้อย และลดฝีจักรเรือลง... ท่านได้สั่งไปทางห้องเครื่องจักรให้ระวางเครื่องพร้อมเพรียงที่สุด... หัวเรือฟันคลื่นลงไปมิดทุกที ๆ และตักเอาน้ำขึ้นมาแทบเต็มหัวเรือ... นักเรียนวิงหาที่เกาะยึดกันเต็มที่ ตกใจกันไม่น้อย เพราะไม่เคยพบเห็นมา... เสด็จในกรมฯ จึงทรงให้บังคับปีน ๔.๗ นิ้ว ทางหัวเรือทั้งทะเล

พวกพันจ่าและนักเรียนควบคุมกัน

มาคลายน้ำด (น้ำด) ที่แทนยึดปีน แต่คลายไม่ไหว เนื่องจากเรือยกหัวขึ้นที่ไรก็ตักเอาน้ำพัดพวกนั้นกระเด็นทุกที ประกอบกับน้ำดยึดสกรูแทนปีนนั้น ได้ใส่ไว้ตายตัวนานแล้ว ไม่เคยถูกถอดจึงคลายไม่ออก...

เจ้าคุณหาญฯ จึงรีบขึ้นไปกราบทูลให้ทรงทราบ

เสด็จในกรมฯ ทรงนิ่งและกัศพระทนต์ที่จะออกพระสติปัญญาหรือหาทางปลอดภัย แต่ก็ยังหาไม่ได้...

เมื่อเรือแล่นอยู่พักหนึ่ง ก็เคลื่อนที่ออกจากเกาะชวาได้เล็กน้อย ยิ่งเบนหัวเรือสู่คลื่นได้มาก จึงรู้สึกค่อยโล่งใจขึ้น พอสักครู่หนึ่ง คลื่นก็ซาลงเป็นลำดับ พอออกพ้นช่องนั้นได้ พอดีคลื่นลมคงเป็นปกติ นำประหลาดมาก...

เหตุการณ์ครั้งนั้น ต่อมากรมหลวงชุมพรฯ ทรงอธิบายให้บรรดานักเรียนฟังว่าเกิดจากมีภูเขาไฟใต้น้ำปะทุขึ้น จึงก่อให้เกิดคลื่นยักษ์ ซึ่งก็คงเป็นที่รู้จักกันในขณะนี้ว่า สึนามิ นั่นเอง

แถบทะเลอันดามันต่อเนื่องจากสุมาตราไปยังพม่าเป็นแนวแผ่นดินไหวของโลกมีแผ่นดินไหวเกิดขึ้นตลอดมานานมาแล้ว เพราะมีแนวรอยเลื่อนสุมาตราพาดผ่าน บันทึกจากเครื่องรับคลื่นแผ่นดินไหวที่ผ่านมา ความรุนแรงไม่สูงมากเหมือนที่เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งวัดได้ถึง ๙ ริกเตอร์ ทำให้เกิดคลื่นสึนามิขึ้นก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อชีวิตและทรัพย์สินทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ผลกระทบที่มอง

เห็นชัดเจนนอกจากทางเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ระบบทางกายภาพและชีวภาพก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น การนำตะกอนมาหรือมีการกัดเซาะของชายฝั่ง โดยเฉพาะบริเวณที่มีระดับใกล้น้ำทะเลมาก ๆ หรือการสูญเสียทรัพยากรเชิงนิเวศวิทยาไป

จำนวนผู้เสียชีวิตจากคลื่นสึนามิ ในวันที่ ๒๖ ธันวาคมที่ผ่านมา จนถึงวันอังคารที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘ เพิ่มขึ้นเป็น ๒๘๑,๗๐๕ คน และยังมีสูญหายอีกหลายหมื่นคน กับทั้งยังมีผู้บาดเจ็บอีกเป็นจำนวนไม่น้อยทั้งชาวเอเชีย ชาวแอฟริกา และชาวตะวันตก ทำให้เหตุการณ์วิปโยคดังกล่าวได้รับการจัดอันดับให้เป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติครั้งร้ายแรงที่สุดเป็นอันดับ ๓ ของโลกในรอบ ๑๐๐ ปี แต่ถือว่าเป็นเหตุการณ์ร้ายแรงที่สุดในโลกในบรรดากรณีพิบัติคลื่นสึนามิเท่าที่เคยเกิดขึ้น

อย่างไรก็ดี ในท่ามกลางวิกฤติดังกล่าว มีปรากฏการณ์ที่น่าชื่นใจและน่าชื่นชมเกิดขึ้น คือ มนุษยธรรมจากน้ำใจของบุคคลต่างวัยต่างอาชีพ จากนานาชาติที่มีต่อความทุกข์ระทมของเพื่อนร่วมโลก ซึ่งจนถึงขณะนี้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ คิดเป็นจำนวนเงินประมาณ ๑๒,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐได้หลังไหลสู่พื้นที่เกิดเหตุอย่างไม่ขาดสาย เป็นการร่วมมือกันในการทำงานทุกระดับตั้งแต่ระดับโลกจนถึงระดับชาติ องค์กรสาธารณะและบุคคลต่างให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยทางธรรมชาติ ร่วมกันฟื้นฟูในด้านที่พัก

อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพอนามัย รวมทั้งด้านจิตใจ ตลอดจนการบริจาคเงินสมทบกองทุนต่าง ๆ ช่วยผู้บาดเจ็บ ผู้ป่วยและให้ความอนุเคราะห์แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต เป็นการแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงมนุษยธรรมท่ามกลางวิกฤติของสังคมโลกทั้งด้านความมีน้ำใจ ความจริงใจ ความสามัคคีและความห่วงใยกัน นอกจากนี้ ยังคงมีการรณรงค์ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง นับว่าเป็นความช่วยเหลือทางด้านการเงินและอื่น ๆ หลังเกิดภัยพิบัติเป็นจำนวนมากที่สุดในโลก กับทั้งเป็นไปอย่างกว้างขวาง แพร่หลายมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา

ในประเทศไทย เหตุการณ์มหันตภัยคลื่นสึนามิพัดถล่มชายฝั่งอันดามันจนทำให้พื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวใน ๖ จังหวัดทางภาคใต้ ได้แก่ ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง และสตูล ได้รับความเสียหายอย่างประมาณค่ามิได้ ทั้งชีวิตผู้คนชาวไทย และชาวต่างประเทศ ตลอดจนทรัพย์สิน อาคาร บ้านเรือน และสถานที่ที่พังทลายสูญหายไปในช่วงพริบตา โดยไม่มีใครเคยคิดฝันว่าเหตุการณ์รุนแรงและร้ายแรงเช่นนี้ จะเกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินไทย นับเป็นเหตุการณ์สะเทือนใจคนไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ต่างก็มีความรู้สึกร่วมกับผู้สูญเสียในเหตุการณ์วิปโยคครั้งนี้ พร้อมกันนั้น ธารน้ำใจของคนไทยรวมทั้งของชาวต่างประเทศก็หลั่งไหลมาสู่ผู้ประสบภัยและครอบครัว

โดยไม่เลือกว่าเป็นชนชาติใดภาษาใด จนกระทั่งประเทศไทยได้รับการยกย่องกล่าวขวัญในเชิงสรรเสริญจากนานาชาติว่า สามารถจัดการแก้ไขวิกฤติครั้งนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็ว และมีน้ำใจต่อชาวต่างชาติที่ประสบภัยอย่างทั่วถึง

ความรักและความเห็นใจในเคราะห์กรรมของเพื่อนร่วมชาติและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งนำไปสู่ความสามัคคีประสานกันเป็นหนึ่งเดียวของทุกคนในชาติ เริ่มด้วยพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งทรงเป็นผู้นำในความคิด และการให้ความช่วยเหลือ การร่วมแรงร่วมใจของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างต่อเนื่องยาวนานโดยไม่ย่อท้อถอย รวมทั้งการบริจาคโลหิต เครื่องเวชภัณฑ์ เครื่องอุปโภคบริโภค และเงินสด ยิ่งกว่านั้นก็มีโครงการฟื้นฟูพื้นที่ประสบภัยหลายโครงการ เช่น แผนบูรณาการฟื้นฟูพื้นที่ประสบวิบัติภัย “สึนามิ” แถบฝั่งทะเลอันดามัน โดยความร่วมมือประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยต่าง ๆ กับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระบบเตือนภัยสึนามิในความรับผิดชอบของกองทัพเรือ

มนุษยธรรมในสังคมไทยเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่ความเป็นสังคมที่น่าอยู่ต่อไป ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเพื่ออัญเชิญ
ลงพิมพ์ในนิตยสารที่ระลึกครบ ๓๖ ปี
สโมสรรไลออนส์แห่งประเทศไทย ในพระ
บรมราชูปถัมภ์ว่า

สังคมใดก็ตาม ถ้ามีความเอื้อเพื่อ
เกื้อกูลกัน ด้วยความมุ่งมั่นเจริญต่อ
กัน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยโมตรจริต
มิตรภาพ มีความร่มเย็นเป็นสุขน่าอยู่

นอกจากนี้ คนไทยพึงน้อมนำ
พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานในโอกาส
ขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช ๒๕๔๘ ที่ว่า
...วิถีชีวิตของคนเรานั้น จะให้มีแต่
ความปกติสุขอย่างเดียวไม่ได้จะต้อง
มีทุกข์ มีภัย ผ่านเข้ามาด้วยเสมอ

ยากจะหลีกเลี่ยงพ้น... มาเป็นแนว
ทางในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เพื่อจะได้
ตระหนักถึงความจริงแห่งชีวิต ซึ่งจะ
ทำให้เข้าใจชีวิตและสามารถดำรงตน
อยู่ได้อย่างมีสติสัมปชัญญะ

เอกสารอ้างอิง

จุฬาสัมพันธ์ ฉบับที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘,

ฉบับที่ ๔ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘.

เดลินิวส์ ฉบับวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘, ๕

มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘, ๑๐ มกราคม พ.ศ.

๒๕๔๘, ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘ และ

ฉบับวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘.

สกุลไทยรายสัปดาห์ ฉบับที่ ๒๖๒๓ ปีที่ ๕๑

ประจำวันอังคารที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.

๒๕๔๘.

[http://winedesamui.com/moodle/course/
view.php?id=5.](http://winedesamui.com/moodle/course/view.php?id=5)

[http://winedesamui.com/moodle/course/
view.php?id=15.](http://winedesamui.com/moodle/course/view.php?id=15)

[http://www.prathom.msu.ac.ch/bd_tsunami3.htm.](http://www.prathom.msu.ac.ch/bd_tsunami3.htm)

[http://www.prathom.msu.ac.th/bd_tsunami.htm.](http://www.prathom.msu.ac.th/bd_tsunami.htm)